

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه مقالات دومین هم‌اندیشی سراسری رسانه تلویزیون و سکولاریسم

جمعی از پژوهشگران

همایش رسانه تلویزیون و سکولاریسم (دومین: ۱۳۸۷: قم).
مجموعه مقالات دومین هم‌اندیشی سراسری رسانه تلویزیون و سکولاریسم / [تهیه‌کننده]
(مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما؛ ۱۳۶۵)

ISBN: 978-600-5563-06-1 ۴۰۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه.

۱. تلویزیون -- جنبه‌های اجتماعی -- کنگره‌ها. ۲. تلویزیون و دنیوی‌گرایی -- مقاله‌ها و
خطابه‌ها. ۳. اسلام و دنیوی‌گرایی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها. ۴. رسانه‌های گروهی --
جنبه‌های مذهبی -- اسلام. الف. صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهش‌های
اسلامی صدا و سیما.
ب. عنوان.

۳۰۲/۲۳۳۵

PN ۱۹۹۲/۶ / ۸۸ ۱۳۸۷

مجموعه مقالات دومین هم‌اندیشی سراسری رسانه تلویزیون و سکولاریسم

کد: ۱۲۶۵

نویسندگان: جمعی از پژوهشگران

ویراستار: محمدجواد حمیدیان

تهیه‌کننده: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

ناشر: دفتر عقل

چاپ: زلال کوثر

نوبت چاپ: اول / ۱۳۸۸

شمارگان: ۲۲۰۰

بها: ۴۰۰۰۰ ریال

نشانی: قم، بلوار امین، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما

تلفن: ۲۹۱۹۶۷۰ - ۰۲۵۱ دورنگار: ۲۹۱۵۵۱۰

تهران: خیابان جام جم، ساختمان شهید رهبر، طبقه زیرزمین

تلفن: ۲۲۰۱۴۷۳۸ - ۲۲۱۶۴۹۹۷

www.irc.ir info@irc.ir

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۶۳-۰۶-۱ / ISBN: 978-600-5563-06-1

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۴.....	سخنرانی مهندس ابوطالبی (معاون وقت آموزش و پژوهش سازمان صدا و سیما)
۱۷.....	سکولاریسم و روش‌شناسی‌های غالب در تحقیقات رسانه‌های جمعی / دکتر ناصر باهنر
۳۶.....	هستی‌شناسی تلویزیون / حجت‌الاسلام والمسلمین حجت‌الله بیات
۸۶.....	تربیت عرفی و کارکرد تربیتی تلویزیون / محمدباقر زکی
۱۰۹.....	مدیریت پیام و جهت‌گیری‌های سکولاریستی / دکتر محمد سلیمی
۱۳۸.....	عقلانیت سکولار / حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر هادی صادقی
۱۶۵.....	مطالعه تطبیقی سنت‌های تصویری ایرانی و اروپایی و نسبت آن دو با سینما و تلویزیون / دکتر علی‌اصغر فهیمی‌فر
۲۰۰.....	نظام رسانه‌ای سکولاریستی / دکتر ابراهیم فیاض
۲۰۴.....	سریال‌های دینی: تعامل پیام دینی و زندگی روزمره / دکتر مسعود کوثری
۲۲۶.....	عناصر بیانی تلویزیون و دنیاگرایی / حجت‌الاسلام حمید رجایی
۲۵۷.....	رویکردهای عرفی در تولید برنامه‌های دینی تلویزیون / دکتر مهدی منتظر قائم / بشیر معتمدی
۳۱۰.....	رسانه‌ای شدن دین و سکولاریزاسیون / سید محمد مهدی موسوی مهر

مقدمه

تفکر غرب در چند سده اخیر به دلیل تقابل با سنت، تفکر دوران مدرن نامیده شده است. دوران مدرن در وجه فلسفی و فرهنگی و در وجه زیبایی‌شناختی و هنری‌اش دارای بنیان‌هایی نظری است. این بنیان‌ها که در میان آنها اختلاف و گاه تعارض وجود دارد، در جنبه‌های مختلف هستی‌شناختی و روش‌شناختی مطرح هستند، مانند: پوزیتیویسم، روش تفسیری، فردگرایی، جمع‌گرایی، مارکسیسم، لیبرالیسم، اومانیسم، فرویدیسم و ... و در هنر، بیان‌گرایی، سورئالیسم، دادائیسم و فوتوریسم. اگر ناهمگونی، ویژگی فلسفه و هنر دوران مدرن است، روند جدا شدن از دین و شانه خالی کردن از مرجعیت آن در عرصه‌های مختلف (سکولار شدن) در غرب، وجه جاقع و مشترک آن است. اندیشه مدرن، دین را در حوزه‌های گوناگون اخلاق، تعلیم و تربیت، سیاست، اقتصاد، هنر و ... کنار می‌گذارد.^۱

گرچه سکولاریسم به عنوان یک دیدگاه و گرایش، در سده نوزدهم، اعلان وجود کرد، بن‌مایه‌های نظری آن در قرن‌های پیش - از رنسانس

۱. صرف‌نظر از اینکه اطلاق دورانی به نام «پست مدرن» درست است یا نه، جریانی به نام «تفکر پست مدرن» در کنار اندیشه مدرن وجود دارد که آن نیز نگاهی همدلانه و موافق با دین نداشته است. تفکر پست مدرن اساساً هر تفکر مطلق‌نگر و شمول‌گرا، چه تفکر مدرن و چه تفکر دینی، را رد می‌کند و به تکتک و بوم‌گرایی معتقد است؛ گرچه همچنان که پروفیسور اکبر احمد می‌گوید: «پست مدرن‌ها، در این نگاه تکتک‌گرا، توجهی به مذهب نشان نداده‌اند»

به بعد - ریشه داشت؛ همان بنیان‌هایی که جریان تفکر مدرن از آن، نقطه بست و در قرن هیجدهم بروز یافت.

بدین ترتیب، مدرنیته و مدرنیسم دارای مبانی فکری و هنری مشترک با سکولاریسم است و اختلاف، تنها از خاستگاه اعتبار است؛ اندیشه مدرن به لحاظ تقابل با سنت، و اندیشه سکولار به دلیل تقابل با دین. بر این اساس، تفکر مدرن و سکولاریسم دو تعبیر از جریان‌های مسلط فکری در غرب است.

بررسی تاریخ تفکر غرب نشان می‌دهد، دانش‌های شکل گرفته در حوزه‌های مختلف بشری، به‌ویژه علوم انسانی از جمله دانش ارتباطات و رسانه، با دوران مدرن پیوند دارند و از بنیان‌های نظری آن سیراب می‌شوند. در این دوران، نظریه‌های بسیاری در حوزه‌های گوناگون بدون توجه به همخوانی یا ناهمخوانی با دین مطرح می‌شوند و دین اگر انکار هم نشود، فراموش می‌شود.

به همین دلیل، وظیفه اندیشمندان و پژوهشگران، مطالعات رسانه‌ای اقتباس است، نه ترجمه و پذیرش بی‌چون و چرای نه رد و رفض تام. برای داشتن رسانه‌ای همگون با فرهنگ این سرزمین، باید دانش آن را تولید کرد. چنین امری نیازمند نگاهی اقتباسی است و نگاه اقتباسی، بدون در نظر گرفتن تأثیرگذاری بنیان‌های نظری و فلسفی و هنری غرب در این مطالعات، ناممکن است.

با این نگاه، می‌توان در یک بررسی مقایسه‌ای، به تأثیرگذاری دین با همه عرصه‌هایش، از مبانی فکری تا نظام ارزشی و نیز تا احکام فقهی‌اش در مطالعات رسانه‌ای، پی برد. چنین پژوهشی می‌تواند به دانش متناسب با فرهنگ اسلامی منجر شود، همچنان که این روند در غرب و البته با

رویکردی معکوس، در طی چندین دهه صورت گرفته است. به عبارت دیگر، با پی بردن به پیوند مطالعات رسانه با فرهنگ غرب و میزان چگونگی تأثیرپذیری از آن، می‌توان ارتباط آن با فرهنگ اسلامی را بررسی کرد و با نگاهی ژرف‌تر آن را بر فرهنگ خودی هماهنگ ساخت. دومین هم‌اندیشی «سکولاریسم و رسانه تلویزیون» که اکنون دومین مجموعه مقالات آن پیش‌روی صاحب‌نظران و پژوهشگران این عرصه قرار می‌گیرد، با هدف زمینه‌سازی علمی برای بررسی تأثیر دیدگاه‌های اسلام در مطالعات رسانه‌ای و بالمال تعمیق بخشیدن بدان برگزار شد. بدیهی است این تأثیرگذاری، فراتر از محتوا و پیام رسانه‌ای است و حوزه‌های گوناگون شکلی، سازمانی و مباحث مربوط به ارتباطات و نظریه‌ها را دربرمی‌گیرد.

این مجموعه، محصول تلاش پژوهشگران در حیطه‌هایی متفاوت با محورهای هم‌اندیشی اول است. امید که این بررسی‌ها جامعه علمی را آماده و انگیزه‌مند برای بررسی‌های دینی در حوزه مطالعات ارتباطات و رسانه سازد.

انه ولی‌التوفیق
 سیدحمید مشکوه
 دبیر علمی هم‌اندیشی